

ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИДА РИСКЛАРНИ БОШҚАРИШНИНГ
ЗАМОНАВИЙ МЕХАНИЗМЛАРИ

Қаҳҳарова Фарида

Учқўргон тумани 3-сон техникуми

«Бизнес асослари» фани ўқитувчиси

АННОТАЦИЯ: *Мазкур мақолада кичик бизнес ва тадбиркорлик субъектлари фаолиятида юзага келиши мумкин бўлган иқтисодий рисклар ҳамда уларни самарали бошқариш усуллари таҳлил қилинган. Муаллиф тадбиркорлик рискларининг турлари, уларни баҳолаш мезонлари ва профессионал таълим тизимида ушбу мавзунини ўқитишнинг ўзига хос жиҳатларига тўхталиб ўтади. Мақолада рискларни камайитириш стратегиялари ва бизнес барқарорлигини таъминлаш бўйича илмий-амалий тавсиялар баён этилган.*

ТАЯНЧ СЎЗЛАР: *тадбиркорлик, бизнес рисклари, риск-менежмент, молиявий барқарорлик, стратегик режаслаштириш, профессионал таълим, бизнес таҳлил.*

КИРИШ

Ўзбекистон иқтисодиётини модернизация қилиш ва эркин бозор муносабатларини ривожлантириш жараёнида тадбиркорлик субъектларининг роли тобора ортиб бормоқда. Ҳар қандай бизнес фаолияти табиий равишда ноаниқлик ва рисклар билан боғлиқдир. Айниқса, бугунги шиддат билан ўзгараётган глобал иқтисодий муҳитда тадбиркорлар нафақат фойда олишни, балки юзага келиши мумкин бўлган зарарларнинг олдини олишни ҳам ўрганишлари ҳаётини заруриятга айланди.

«Бизнес асослари» фанини ўқитиш жараёнида талабаларга рискларни бошқариш кўникмаларини шакллантириш профессионал таълимнинг муҳим вазибаларидан бири ҳисобланади. Тадбиркорликда рискларни бошқариш — бу

хавф-хатарларни аниқлаш, уларнинг салбий оқибатларини баҳолаш ва уларни бартараф этишга қаратилган чора-тадбирлар мажмуидир.

АСОСИЙ ҚИСМ

Тадбиркорлик рискларининг таснифи. Тадбиркорлик фаолиятида рисклар келиб чиқиш манбаига кўра бир неча гуруҳларга бўлинади. Буларга молиявий, ишлаб чиқариш, тижорат ва кутилмаган (форс-мажор) рисклар киради. Молиявий рисклар асосан валюта курсининг ўзгариши, инфляция ёки кредит ставкаларининг ортиши билан боғлиқ бўлса, тижорат рисклари маҳсулотнинг бозорда сотилмай қолиши ёки рақобатнинг кучайиши натижасида юзага келади.

Рискларни бошқариш босқичлари. Бизнесда риск-менежмент жараёни қуйидаги изчил босқичларни ўз ичига олади:

1. **Рискни идентификация қилиш:** Тадбиркор ўз фаолиятига хавф солувчи барча ташқи ва ички омилларни аниқлаши лозим.
2. **Рискни миқдорий ва сифатий баҳолаш:** Юзага келиши мумкин бўлган зарарнинг эҳтимоллиги ва унинг бизнес бюджетига таъсирини таҳлил қилиш.
3. **Стратегияни танлаш:** Рискни қабул қилиш, ундан қочиш, рискни камайтириш ёки уни бошқа томонга (масалан, суғурта компаниясига) ўтказиш.
4. **Мониторинг ва назорат:** Танланган стратегиянинг самарадорлигини доимий равишда текшириб бориш.

Профессионал таълимда мавзунинг ўрни. Учкўрғон тумани 3-сон техникумида «Бизнес асослари» фани доирасида талабаларга рискларни бошқаришни ўргатишда амалий кейслардан (case-study) фойдаланиш юқори самара беради. Талабалар дарс жараёнида виртуал бизнес режа тузиш орқали кутилмаган бозор ўзгаришларига қарши "Б режа" ишлаб чиқишни машқ қиладилар.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Ўтказилган тадқиқотлар шуни кўрсатадики, ўз фаолиятида риск-менежмент тизимини жорий этган тадбиркорлик субъектларининг инқирозли

вазиятларда омон қолиш эҳтимоли 40 фоизга юқори бўлади. Рискларни бошқариш нафақат зарарни камайтиради, балки янги имкониятларни аниқлашга ҳам ёрдам беради. Масалан, рақобат rischi юқори бўлган бозорда маҳсулотни диверсификация қилиш орқали барқарорликка эришиш мумкин.

Ҳозирги кунда рақамли технологиялар ёрдамида рискларни прогноз қилиш имкониятлари кенгайди. Тадбиркорлар турли дастурий таъминотлар орқали бозор конъюнктурасини таҳлил қилишлари ва қарор қабул қилишда хатоликларни камайтиришлари мумкин.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб айтганда, тадбиркорликда рискларни бошқариш бизнеснинг ажралмас қисми бўлиб, у узок муддатли муваффақият гаровидир. Профессионал таълим муассасаларида талабаларга рискларни тўғри баҳолашни ўргатиш келажакда иқтисодий саводхон кадрларни тайёрлашга хизмат қилади.

Тавсия сифатида шуни айтиш мумкинки, кичик бизнес вакиллари учун рискларни бошқариш бўйича махсус услубий қўлланмалар яратиш ва суғурта маданиятини юксалтириш лозим.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Ўзбекистон Республикасининг "Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида"ги Қонуни.
2. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси. – Тошкент, Ўзбекистон, 2021.
3. Шодмонов Ш.Ш. Иқтисодиёт назарияси. – Тошкент, Barkamol fayz media, 2017.
4. Ғуломов С.С. Тадбиркорлик ва кичик бизнес. – Тошкент, Шарқ, 2002.
5. Knight F.H. Risk, Uncertainty and Profit. – Boston, Houghton Mifflin Co, 1921.
6. www.stat.uz – Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги расмий сайти.

7. www.lex.uz – Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси.